

Kwetsuren van racisme bij kinderen als stoorzender in de ontwikkeling

In een brede betekenis gaat racisme zowel over strafbare vormen als onderliggende mechanismen zoals stereotypering en beeldvorming. Al deze vormen kunnen een negatieve impact hebben op kinderen en de realisatie van hun rechten. Racisme is een inbreuk op het nondiscriminatiebeginsel. Het bedreigt de integriteit van kinderen en hun recht op gezondheid en op ontwikkeling.

Kinderen hebben ondersteuning nodig om de schadelijke impact van racisme zo klein mogelijk te houden en een tegengewicht te bieden. Hun veerkracht versterken kan door:

- Racisme bespreekbaar te maken op jonge leeftijd
- Een positieve ontwikkeling van de etnisch-culturele identiteit
- Actieve steun van de ouders en anderen in de omgeving

Om dit waar te maken is het nodig dat sectoren zoals opvoedingsondersteuning, onderwijs, jeugdwerk, gezondheidszorg en sociaal werk hun kennis ontwikkelen en acties ontplooiën.

Daarnaast is het essentieel om racisme zelf tegen te gaan, onder meer door:

- Op te treden tegen racistisch geweld
- In het onderwijs mechanismen van ongelijkheid te doorbreken en ruimte te maken voor diversiteit
- Etnisch profileren bij de politie tegen te gaan
- Evenwichtige beeldvorming in de media te stimuleren.

Deze nota is grotendeels gebaseerd op het boek *'Racisme: over wonden en veerkracht'*.¹

¹ Naima Charkaoui (2019), *Racisme: over wonden en veerkracht*. Berchem, EPO. Bepaalde passages zijn overgenomen uit het boek, met toestemming van de auteur.

1. Schadelijke impact van racisme op kinderen

1.1. Racisme in de leefwereld van kinderen

We gebruiken racisme als overkoepelende term voor 'racisme, raciale discriminatie, xenofobie en verwante onverdraagzaamheid'.²

Racisme kan betrekking hebben op zogenaamd ras, huidskleur, afstamming en nationale of etnische afkomst, waarbij ook andere gronden een rol kunnen spelen zoals geslacht, taal, godsdienst of sociale positie.

Verschillende gronden van racisme

'We recognize that racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance occur on the grounds of race, colour, descent or national or ethnic origin and that victims can suffer multiple or aggravated forms of discrimination based on other related grounds such as sex, language, religion, political or other opinion, social origin, property, birth or other status.'

(Verklaring van de *World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance* van de Verenigde Naties in Durban (2001), §2)

De uitingsvormen van racisme zijn heel divers. Sommige vormen zijn in België wettelijk strafbaar.

Strafbare vormen van racisme

'De antiracisme- en anti-discriminatiewetgeving omvat vijf zogenaemde 'raciale criteria': nationaliteit, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming. Op grond van die criteria zijn strafbaar:

- directe of indirecte discriminatie: iemand ontslaan, of weigeren om hem aan te nemen; weigeren aan iemand te verhuren enzovoort;
- haatboodschappen: aanzetten tot haat, geweld of discriminatie;
- haatmisdrijven: diverse vormen van geweld, fysieke en verbale agressie of pesterijen op school, op het werk, bij sport, op internet en sociale media.'³

Daarnaast kan racisme in een brede betekenis verschillende vormen aannemen die niet strafbaar zijn maar wel een reëel effect kunnen hebben op het welzijn of de ontwikkeling van mensen, bijvoorbeeld:

- stereotypen en vooroordelen
- uitsluiting
- boodschappen over er niet bij horen of anders zijn
- beeldvorming over groepen waarmee mensen zich verbonden voelen

Kwetsende opmerkingen

Mijn ouders hebben een kebabzaak. Een leerkracht maakt daar voortdurend denigerende opmerkingen over. Ik ben dat beu. Wat kan ik doen?

Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan de studiedag waar het boek werd voorgesteld en toepassing in verschillende sectoren werd verkend: *Studiedag Racisme: over wonden en veerkracht. 'Mama, ik wil niet meer bruin zijn'*. Georganiseerd door het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee, Uit De Marge, het Minderhedenforum, Hand in Hand en het Kinderrechtencommissariaat, Schaarbeek, 19 maart 2019.

² Zie: '*World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*' van de Verenigde Naties in Durban (2001).

³ <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden/racisme>

In de leefwereld van kinderen en jongeren is deze betekenis van nog grotere invloed. Kinderen en jongeren hoeven racistisch geladen boodschappen zelfs niet bewust te herkennen om erdoor beïnvloed te worden.

1.2. Kinderrechten onder druk

Racisme zoals hierboven omschreven, bedreigt op verschillende manieren de realisatie van kinderrechten.

Non-discriminatiebeginsel

Het verbod op discriminatie is een basisprincipe uit het Kinderrechtenverdrag.

Non-discriminatiebeginsel

De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.' (Kinderrechtenverdrag, artikel 2, §1)

Racisme valt niet te rijmen met het non-discriminatiebeginsel. Discriminatie beïnvloedt de realisatie van verschillende kinderrechten, zoals het recht op kwaliteitsvol onderwijs (artikel 28 Kinderrechtenverdrag) en het recht op een adequate levensstandaard en op wonen (artikel 27 Kinderrechtenverdrag). Het speelt niet alleen in individuele situaties, maar kan ook te maken hebben met de organisatie van structuren. Zo behoort ons onderwijsstelsel in zijn effecten op leerlingen tot de meest ongelijke van de geïndustrialiseerde democratische landen.⁴ Het risico op zittenblijven en het onderwijs te verlaten zonder diploma evenals het bereikte kwalificatieniveau hangen sterk samen met de etnische en sociale achtergrond van leerlingen.⁵

Oplopende spanningen

Roger is 14. Vorige maand werd hij geconfronteerd met kwetsende uitspraken door een leerkracht over zijn Afrikaanse afkomst. De vragen die Roger stelde, werkten bij die leerkracht op de zenuwen en die reageerde met: 'Zal ik het eens op zijn Afrikaans uitleggen?'

Roger en zijn vader waren geschrokken en vroegen een gesprek met de leerkracht. Dat kwam er niet. Ze vroegen een gesprek met de directeur, maar die minimaliseerde de feiten.

De spanning tussen de leerkracht en Roger bleef sluimeren en leidde tot een aantal incidenten. Roger en zijn vader contacteerden de Klachtenlijn want de school overwoog definitieve uitsluiting en alle feiten in het tuchtdossier bleken betrekking te hebben op conflicten met die ene leerkracht. Het gezin vroeg of het Kinderrechtencommissariaat als vertrouwenspersoon kon meegaan naar het geplande tuchtverhoor.

Op het tuchtverhoor bleek dat de directie weldegelijk de leerkracht had aangesproken op diens ongepaste uitspraken. Maar om de leerkracht te beschermen vond de directie het niet nodig om leerkracht en leerling hierover samen te brengen. De schade werd daardoor niet hersteld en

⁴ Unicef Office of Research (2016), Fairness for Children: A league table of inequality in child well-being in rich countries. Innocenti Report Card 13. Florence: Unicef Office of Research - Innocenti.

⁵ Zie bijvoorbeeld Nils Duquet, Ignace Glorieux, Ilse Laurijssen, Yolis Van Dorsselaer (2006), *Wit krijgt schrijft beter. Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

En: UNIA (2018), Diversiteitsbarometer onderwijs. <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/diversiteitsbarometer-onderwijs>

spanningen bleven sluimeren. Op het tuchtverhoor werd overeengekomen om toch een gesprek te organiseren met de leerkracht om het conflict eindelijk te kunnen afsluiten.

Recht op gezondheid

Racisme is een risicofactor voor de psychische en fysieke gezondheid en ondergraaft zo het recht op gezondheid van kinderen en jongeren.

Recht op gezondheid en gezondheidszorg

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

(Kinderrechtenverdrag, artikel 24, §1)

Uitgebreide wetenschappelijke literatuur toont het verband tussen racisme en gezondheidsproblemen.⁶ Ook in Vlaanderen komen ernstige depressieve klachten en angstklachten meer voor bij minderheidsgroepen.⁷ Een Nederlands onderzoek bevestigt de link met ervaren discriminatie.⁸ De negatieve impact op de mentale gezondheid geldt ook voor zogenaamd subtiele vormen van racisme.⁹ Zelfs positieve stereotypes – bijvoorbeeld ‘Afrikanen zijn goed in sport’ – schaden de ontwikkeling van jongeren.¹⁰

De fysieke gezondheid lijdt onder problemen met de mentale gezondheid. Zo leidt de sociale stress die samengaat met racisme tot een verminderde immuniteit. Psychisch leed kan mensen bovendien aanzetten tot ongezond of risicogedrag, zoals druggebruik of agressie,¹¹ met zo nog meer impact op de fysieke gezondheid.

Opmerkingen doen conflicten oplossen

‘Mijn zoon kreeg van één leerkracht enkele keren een racistische opmerking. Ik had hierover een gesprek met de leerkracht en nadien met de directie. De directie vroeg om een tabula rasa, waarmee wij akkoord waren

⁶ Zie onder meer: David R. Williams, Jourdyn A. Lawrence, Brigette A. Davis (2019), ‘Racism and Health: Evidence and Needed Research.’ In: *Annual Review Public Health* 2019, 40:14.1-14.21.

Ciara Smalls-Glover, Justin L. Williams, Allana Zuckerman, Dominique Thomas (2013), ‘Parental Socialization in Response to Racism: Implications for Family Health.’ In *Psychology Faculty Publications*, 137.

Kathy Sanders-Phillips, Beverlyn Settles-Reaves, Doren Walker, Janeese Brownlow (2009), ‘Social Inequality and Racial Discrimination: Risk Factors for Health Disparities in Children of Color.’ In *Pediatrics* 2009, 124, pp.S176-S186.

⁷ Katia Levecque, Ina Lodevyckx, Piet Bracke (2008), ‘Psychological distress, depression and generalised anxiety in Turkish and Moroccan immigrants in Belgium.’ In *Social Psychiatry*, september 2008, pp.188-197.

⁸ Tobias K. van Dijk, Charles Agyemang, Matty de Wit, Karen Hosper (2010), ‘The relationship between perceived discrimination and depressive symptoms among young Turkish-Dutch and Moroccan-Dutch.’ In *European Journal of Public Health*, vol.21, nr.4, pp.477-483.

⁹ Diane Hughes, Emilie P. Smith, Howard C. Stevenson, James Rodriguez, Deborah J. Johnson, Paul Spicer (2006), ‘Parents’ Ethnic-Racial Socialization Practices: A Review of Research and Directions for Future Study.’ In *Developmental Psychology*, vol.42, nr.5, p.748. En Gloria Wong, Annie Derthick, E.J.R. David, Anne Saw, Sumie Okazaki (2014), ‘The *What*, the *Why*, and the *How*: A Review of Racial Microaggressions Research in Psychology.’ In *Race and Social Problems*, 6, p.193.

¹⁰ Onderzoek aangehaald in Pratyusha Tummala-Narra, Milena Claudius (2013), ‘Perceived Discrimination and Depressive Symptoms Among Immigrant-Origin Adolescents.’ In *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 19, 3, p.261.

¹¹ Kathy Sanders-Phillips, Beverlyn Settles-Reaves, Doren Walker, Janeese Brownlow (2009), ‘Social Inequality and Racial Discrimination: Risk Factors for Health Disparities in Children of Color.’ In *Pediatrics* 2009, 124, p.S176.

maar toch werd mijn zoon twee dagen uitgesloten van school. Dat konden wij niet aanvaarden. De school wilde dit ook niet op papier zetten en motiveren. Uiteindelijk werd die tijdelijke uitsluiting geannuleerd. Na de kerstvakantie begon die leerkracht mijn zoon te viseren. Hij bleef opmerkingen krijgen. Nu gaat het van kwaad naar erger. Net voor de Paasvakantie kregen we een brief dat er een tuchtprocedure wordt opgestart.’

Recht op bescherming tegen geweld

Racisme kan zich tonen in de vorm van verbaal of fysiek geweld. Daarnaast zijn racistische denkbeelden een voedingsbodem voor geweld. Ook psychisch geweld heeft een impact op kinderen. Elke vorm van geweld is een aantasting van kinderrechten.

Recht op bescherming

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, zolang het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft. (kinderrechtenverdrag, artikel 19, §1)

In een Algemeen Commentaar geeft het VN-Kinderrechtencomité meer uitleg bij dit artikel. Het benadrukt dat het recht van kinderen op menselijke waardigheid en fysieke en psychologische integriteit absoluut is. Geen enkele vorm van geweld mag voorgesteld worden als wettelijk of sociaal aanvaardbaar. Bijvoorbeeld ook niet-fysiek geweld of niet-intentioneel geweld moeten ernstig genomen worden.¹²

Ook de Belgische grondwet stelt duidelijk dat de overheid de fysieke, psychische, seksuele en morele integriteit van kinderen moet beschermen.

Recht op ontwikkeling

Het recht op ontwikkeling is een basisprincipe in het kinderrechtenverdrag, verbonden met alle andere rechten. De kindertijd is immers een cruciale periode voor de ontwikkeling in de breedst mogelijke betekenis: ‘lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling’ (kinderrechtenverdrag artikel 27). Kinderen en jongeren ontwikkelen hun beeld van de realiteit, van sociale relaties en van zichzelf.

Recht op ontwikkeling

De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind. (kinderrechtenverdrag, artikel 6, §2)

Racisme is een stoorzender in de ontwikkeling, waarvan de gevolgen zich levenslang kunnen laten voelen. Die verstoring gebeurt op verschillende manieren:

- Kinderen voelen zich een buitenstaander die er niet bij hoort. Ze voelen zich uitgesloten en minderwaardig.

¹² Comité voor de Rechten van het Kind (2011), Algemeen Commentaar nr. 13: The right of the child to freedom from all forms of violence, CRC/C/GC/13, nrs. 4 en 17.

Paragraaf gebaseerd op: Farah Laporte, Jef Geboers, Naima Charkaoui (2015), ‘Het zal wel aan mij liggen...’ *Omgaan met de effecten van discriminatie en racisme op kinderen. Kinderrechtenforum 11*. Gent: Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw, pp. 24-27.

- Kinderen zijn in de war over hun identiteit. Wat is hun identiteit, wat betekent die voor hen zelf en hoe verhouden ze zich tot betekenissen die in de samenleving aan die identiteiten worden gegeven?
- Kinderen zijn bang: bang voor geweld, voor uitsluiting, voor slechte toekomstkansen.
- Ten gevolge van die angst en onzekerheid, hebben kinderen te kampen met stress. Frequente ook kleinere ervaringen van racisme in dagelijkse situaties, bijvoorbeeld op school of in de openbare ruimte, leiden tot chronische stress.

Zowel de persoonlijke als sociale ontwikkeling worden dus geschaad. Racisme ondermijnt het zelfbeeld en zelfvertrouwen. In de plaats komen gevoelens van minderwaardigheid en machteloosheid. Het toekomstperspectief vertroebelt. Racisme tast het vertrouwen in medemensen, in de maatschappij en de maatschappelijke instituties aan. Ook de negatieve impact van racisme op onderwijsprestaties is nadelig voor de ontwikkeling.

2. Werk maken van zorg en ondersteuning

2.1. Strategieën van veerkracht

Kinderen hebben ondersteuning nodig om de schadelijke impact van racisme zo klein mogelijk te houden en een tegengewicht te bieden. Die ondersteuning is deel van hun recht op gezondheid en gezondheidszorg en van hun recht op ontwikkeling.

Uit onderzoek blijkt dat volgende strategieën preventief de veerkracht van kinderen en jongeren tegenover racisme versterken:

- Racisme bespreekbaar maken op jonge leeftijd¹³
- Een positieve ontwikkeling van de etnisch-culturele identiteit¹⁴
- Actieve steun van de ouders en anderen in de omgeving¹⁵

Daarbij is het belangrijk dat kinderen de nodige vaardigheden ontwikkelen om te reageren in situaties van racisme. Niet alleen kinderen die zelf door racisme geïsoleerd kunnen worden, hebben dat nodig. Alle kinderen kunnen getuige zijn van racisme en een positieve rol opnemen in het ondersteunen van anderen die erdoor geïsoleerd worden.

Volwassenen spelen een belangrijke rol om kinderen hierbij te ondersteunen. Het gaat in de eerste plaats om mensen met een opvoedende rol voor kinderen: ouders, onder wie adoptie- en pleegouders, leerkrachten, opvoeders uit de jeugdhulp, vrijwilligers en medewerkers in het jeugdwerk.

Volwassenen hebben echter een ruimere verantwoordelijkheid dan kinderen ondersteunen in hun omgang met racisme. Ze moeten ook zelf tussenkomen

¹³ Zie bijvoorbeeld Diane Hughes, Emilie P. Smith, Howard C. Stevenson, James Rodriguez, Deborah J. Johnson, Paul Spicer (2006), 'Parents' Ethnic-Racial Socialization Practices: A Review of Research and Directions for Future Study.' In *Developmental Psychology*, vol.42, nr.5, pp.747-770. En Keisha L. Bentley-Edwards, Howard C. Stevenson Jr. (2016), 'The Multidimensionality of Racial/Ethnic Socialization: Scale Construction for the Cultural and Racial Experiences of Socialization (CARES).' In *Child Fam Studies* (2016) 25, pp.96-108.

¹⁴ Zie onder meer Andrea J. Romero, Lisa M. Edwards, Stephanie A. Fryberg, Michele Orduña (2014), 'Resilience to discrimination stress across ethnic identity stages of development.' In *Journal of Applied Social Psychology*, 44, pp.1-11.

¹⁵ Belang hiervan voor veerkracht algemeen: Elke Denys (2015), *Awel, wat moet ik doen? De veerkracht van jongeren bij Awel onderzocht*. Brussel: Awel, p.9.

Belang van ouders in context van racism: Kathy Sanders-Phillips, Beverlyn Settles-Reaves, Doren Walker, Janeese Brownlow (2009), 'Social Inequality and Racial Discrimination: Risk Factors for Health Disparities in Children of Color.' In *Pediatrics* 2009, 124, pp.S178-179.

als er sprake is van racisme, zowel tegenover mensen die racistisch gedrag stellen als tegenover degenen die daardoor getroffen worden én tegenover omstaanders. Racisme herkennen, benoemen en vaardigheden om ermee om te gaan en tegen in te gaan zijn belangrijke competenties voor medewerkers in uiteenlopende sectoren gaande van onderwijs, sociaal werk, gezondheid, politie, media, cultuur enzovoort. In die zin zijn er sterke parallellen te trekken met het leren omgaan met en acties tegen pesten.

2.2. Actie op het terrein

Sectoren die het verschil kunnen maken voor de ondersteuning van slachtoffers van racisme, missen op dit moment soms nog knowhow om hun opdracht waar te maken.¹⁶ Opvoedingsondersteuning, onderwijs, jeugdwerk, gezondheidszorg en sociaal werk zijn prioritaire sectoren. Ze hebben meer toegepaste kennis nodig en concrete methodieken. Onderwijsnetten en koepels, steunpunten en onderzoekers kunnen dat stimuleren en ondersteunen. Er is ook actie nodig: specifieke projecten gericht op kinderen en jongeren, op ouders en op professionals. Het kan bijvoorbeeld gaan over praatgroepen, peer-to-peer projecten, vormingen en intervisie.

De overheid kan deze sectoren aansporen tot actie door aandacht voor racisme op te nemen in actieplannen over jeugd- en kinderrechten, over geestelijke gezondheid, over integratie en gelijke kansen. Ze kan middelen voorzien voor onderzoek, methodiekontwikkeling en actie op het terrein.

3. Racisme tegengaan

Uiteraard volstaat het niet om slachtoffers van racisme te ondersteunen. Het is ook essentieel om racisme zelf te bestrijden. Discriminatie tegengaan en gelijke kansen realiseren in verschillende sectoren zijn onmisbare onderdelen van racismebestrijding. Zonder volledig te willen zijn overlopen we enkele belangrijke domeinen.

3.1. Optreden tegen racistisch geweld

Kinderen hebben recht op bescherming van hun integriteit. Elke vorm van geweld moet dus worden tegengegaan. Daarbij moet racistisch geweld ernstig worden genomen, ook in de vorm van verbaal of sociaal geweld. Dat geldt ook in het bepalen van sancties na incidenten.

In situaties van pesten bijvoorbeeld op school, is haatspraak een verzwarend element dat als dusdanig moet worden benoemd en aangepakt. Ook bijvoorbeeld in de sport moet er een duidelijke aanpak zijn van racisme door spelers, ouders of anderen.

3.2. Gelijke kansen op school

Mechanismen van ongelijkheid doorbreken

Het onderwijs maakt zijn democratiserende opdracht nog te weinig waar voor kinderen met een migratieachtergrond. Zoals we eerder aanhaalden, blijven jongeren met een migratieachtergrond gemiddeld vaker zitten, hebben ze vaker te lijden onder de beruchte 'waterval' in het secundair onderwijs en

¹⁶ Het Kinderrechtencommissariaat stelde dit bijvoorbeeld vast bij de voorbereiding van het Panelgesprek 'Kinderen weerbaar maken tegen racisme: (hoe) doen we het?' op Kind in Alle Staten, event voor twintigjarig bestaan van het Kinderrechtencommissariaat. Gent: 15 juni 2018.

verlaten ze de school vaker zonder enige kwalificatie. Ook zien we dat definitieve uitsluitingen van school vaker jongeren met een migratieachtergrond treffen.¹⁷ Er bestaan grote verschillen tussen scholen, maar algemeen gesproken blijft het een grote uitdaging voor onderwijsbeleid en -praktijk om ongelijkheidsbevorderende mechanismen te doorbreken. Uit onderzoek dat het HIVA in opdracht van UNIA uitvoerde, blijkt dat onder meer vooroordelen over leerlingen met een migratieachtergrond en hun ouders een rol spelen in de attestering door klassenraden.¹⁸

Anderstalige ouders krijgen soms het verwijt geen interesse te hebben voor het onderwijs van hun kinderen. Onderzoek spreekt dat tegen.¹⁹ Het legt bloot dat leerkrachten bij leerlingen met migratieachtergrond en hun ouders vooral tekorten zien. Dat beïnvloedt hoe ze met hen omgaan. Lagere verwachtingen en minder vertrouwen in leerlingen, hebben een impact op schoolprestaties. Zo wordt deficit-denken een *self fulfilling prophecy*. Heel wat leerkrachten en directies zijn zich nog te weinig bewust van factoren in het onderwijssysteem zelf die ongelijkheid kunnen versterken. Die bewustwording is nochtans essentieel om die factoren te kunnen counteren.

Ruimte voor diversiteit

Op scholen en op andere plaatsen die voor kinderen en jongeren belangrijk zijn moet werk gemaakt worden van een inclusieve praktijk die de participatie, vrijheid en gelijkwaardigheid van iedereen bevordert. In schoolcurricula, lesboeken en schoolprojecten is nog veel mogelijk om de diversiteit van onze samenleving meer en correcter op te nemen. De geschiedenisles kan bijvoorbeeld meer aandacht hebben voor de geschiedenis van minderheden zoals Roma of joden en voor een bredere, minder eurocentrische benadering.

Daarnaast is het belangrijk dat de Vlaamse overheid een regelgevend kader uitwerkt waarmee scholen op een inclusieve manier aan de slag kunnen gaan met culturele en levensbeschouwelijke verschillen. Er is bijvoorbeeld onderwijsreglementering nodig die afbakent hoever scholen kunnen gaan met religieuze symbolen verbieden. De restricties die de Raad van State opnoemt moeten gerespecteerd worden.

Nederlands leren is essentieel en de school speelt hierin een cruciale rol. Tegelijk is er een schoolbeleid nodig dat niet-repressief omgaat met thuistalen. Diverse wetenschappelijke studies geven aan dat leerprocessen kunnen verbeteren als de schoolomgeving de verscheidenheid in taalrepertoires van leerlingen erkent en er actief op inspeelt.²⁰

Nederlandse taalbeheersing als leerdoel mag ook niet verward worden met het hanteren van die taalbeheersing als selectie criterium bij het nemen van schoolloopbaanbeslissingen. Voor anderstalige leerlingen bijvoorbeeld is

¹⁷ AGODI (2018), *Wie is er niet wanneer de schoolbel rinkelt? Evaluatie 2016-2017*, http://www.agodi.be/sites/default/files/atoms/files/Rapport_AGODI_leerplicht-2016-2017-DEF.pdf (pp. 67-68);

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier Straffe school: De grenzen van sanctioneren verkend, 2015 (pp. 68-69), www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/straffe-school-de-grenzen-van-sanctioneren-verkend

¹⁸ UNIA (2018), *Diversiteitsbarometer onderwijs*, <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/diversiteitsbarometer-onderwijs>

¹⁹ Voor hele alinea: N. Clycq, C. Timmerman, P. van Avermaet, J. Wets, P. Hermans, (reds.) (2014), *Oprit 14: naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen*, Gent, Academia Press.

²⁰ Sierens, S; & Van Avermaet, P. (2010), *Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren*, https://www.researchgate.net/profile/Sven_Sierens/publication/303460451_Taaldiversiteit_in_het_onderwijs_Van_meertalig_onderwijs_naar_functioneel_veeltalig_leren/links/5a5e1a29a6fdcc68fa990ea3/Taaldiversiteit-in-het-onderwijs-Van-meertalig-onderwijs-naar-functioneel-veeltalig-leren.pdf

Nederlands leren een proces van lange adem. Restrictieve clausuleringen dreigen dan de ontplooiing van andere talenten van een leerling te hypothekeren. Een aangehouden begeleiding voor Nederlandse taalverwerving in combinatie met flexibele leerwegen, zo nodig met gebruik van dispenserende én compenserende maatregelen binnen het gemeenschappelijk curriculum, zullen hier meer recht doen aan het recht op kwaliteitsvol onderwijs van deze jongeren. En op termijn ook de samenleving meer opleveren.

In de superdiverse samenleving vandaag zijn diversiteitscompetenties, zoals multiperspectiviteit en dialoog, een must voor alle leerkrachten, directies, medewerkers van CLB's en andere onderwijsprofessionals.²¹ Dat moet het nodige gewicht krijgen in de lerarenopleiding, de nascholing en in evaluaties. Omgaan met racisme is een evident onderdeel van die diversiteitscompetenties.

3.3. Ga etnisch profileren bij de politie tegen

Onderzoek van Amnesty International toont aan dat etnische profilering een reëel probleem is bij de Belgische politie.²² Bij etnisch profileren gaat de politie af op de afkomst van mensen om hen als verdacht te beschouwen. Jongeren met een migratieachtergrond krijgen bijvoorbeeld vaker identiteitscontroles.²³

Buitenproportioneel politieoptreden

Op de Klachtenlijn loopt een melding binnen over vijf jongens die door de politie werden tegengehouden. Ze zijn tussen 12 en 14 jaar. Omdat het slot van een van hun fietsen haperde, namen ze een schaar uit hun boekentas. Een politiecombi stopte en twee politieagenten gingen op de jongens af. Onder bedreiging van een wapen, moesten de jongens op de knieën gaan zitten. Ze werden geboeid en meegenomen naar het bureau. Twee van hen moesten zich uitkleden. Dat was enorm intimiderend en buiten proportie. De fiets van de jongen was gegraveerd dus kon men gemakkelijk controleren wiens eigendom die was.

Het is belangrijk dat de politie een aanpak ontwikkelt om etnisch profileren en andere vormen van racisme in haar rangen actief tegen te gaan. Op die manier kunnen alle jongeren vertrouwen opbouwen in de rol van de politie als bewaker van ieders veiligheid.

3.4. Evenwichtige beeldvorming in de media

Media creëren en reproduceren op grote schaal beelden over de samenleving en over (groepen) mensen daarin. De beeldvorming over bepaalde minderheidsgroepen is vaak eenzijdig tot ronduit negatief. Die beelden

²¹ Het Steunpunt Diversiteit en Leren identificeert '6 sleutelcompetenties voor leren VOOR diversiteit en 6 didactische voorwaarden voor leren IN diversiteit'. Zie: S. Sierens (2007), *Leren voor diversiteit. Leren in diversiteit. Burgerschapsvorming en gelijke leerkansen in een pluriforme samenleving. Een referentiekader*, Universiteit Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren. Zie ook: <http://www.diversiteitinactie.be/wegwijzer>

²² Amnesty International (2018), "Je weet nooit met mensen zoals jij." *Politiebeleid ter preventie van etnisch profileren in België*. Brussel: Amnesty International België, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_0.pdf

²³ Kinderrechtencommissariaat advies *Jongeren en politie*, 2011-2012/5, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jongeren-en-politie>. Zie ook standpunt jongeren en politie vanuit kinderrechtenperspectief, 2015, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publicatie/jongeren-en-politie>.

hebben een impact op alle kinderen en jongeren. Voor kinderen uit minderheidsgroepen kunnen ze kwetsend en destabiliserend zijn. Daarom is het belangrijk dat media voor ogen houden dat ze een open, positieve en respectvolle houding tegenover alle kinderen en jongeren promoten.

Vooroordelen en stereotypen zijn te vermijden. Is er sprake van racistische boodschappen gegeven door derden, dan moeten journalisten of programmamakers deze correct kaderen zodat kinderen en jongeren niet de boodschap krijgen dat dergelijke boodschappen normaal zijn.

Ook is het belangrijk dat diversiteit voldoende aanwezig is bij de mensen die aan bod komen in de media. Het gaat om mediamakers zoals journalisten, acteurs en presentators en ook over mensen die in de media uitgenodigd worden. Daarbij gaat het niet alleen over aantallen mensen met een migratieachtergrond, maar ook over de zichtbaarheid van verschillende (sub)groepen en verschillende rollen.